Opinjoni tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew dwar il-Proposta għal Direttiva tal-Kunsill dwar l-implimentazzjoni tal-prinċipju ta' trattament ugwali bejn il-persuni irrispettivament mir-reliġjon jew it-twemmin, id-diżabilità, l-età jew l-orjentazzjoni sesswali

COM(2008) 426 finali (Opinjoni addizzjonali)

(2009/C 182/04)

Rapporteur: **is-Sur CROOK**

Nhar it-23 ta' Ottubru 2008, il-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew, b'konformità mal-Artikolu 29(a) tal-Modalitajiet ta' Implimentazzjoni tar-Regoli ta' Proċedura, iddeċieda li jfassal opinjoni addizzjonali dwar

il-Proposta għal Direttiva tal-Kunsill dwar l-implimentazzjoni tal-prinċipju ta' trattament ugwali bejn il-persuni irrispettivament mir-reliġjon jew it-twemmin, id-diżabilità, l-età jew l-orjentazzjoni sesswali

COM(2008) 426 finali (Opinjoni addizzjonali għall-opinjoni fuq inizjattiva proprja).

Is-Sezzjoni Speċjalizzata għax-Xogħol, l-Affarijiet Soċjali u ċ-Ċittadinanza, inkarigata sabiex tipprepara l-ħidma tal-Kumitat dwar is-suġġett, adottat l-opinjoni tagħha nhar l-10 ta' Diċembru 2008. Ir-rapporteur kien is-Sur CROOK.

Matul l-450 sessjoni plenarja tiegħu li nżammet nhar l-14 u l-15 ta' Jannar 2009 (seduta tal-14 ta' Jannar 2009), il-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew adotta din l-opinjoni b'183 vot favur, 7 voti kontra u 18-il astensjoni.

1. Konklużjonijiet u rakkomandazzjonijiet

1.1 Il-KESE jilqa' l-abbozz tad-Direttiva li bejn wieħed u ieħor isegwi r-rakkomandazzjonijiet li saru fl-opinjoni fuq inizjattiva proprja riċenti dwar miżuri kontra d-diskriminazzjoni għal oqsma barra l-impjiegi ([1]), u li għandu jwassal għal standards ta' protezzjoni konsistenti kontra d-diskriminazzjoni għar-raġunijiet kollha tal-Artikolu 13 TKE fl-UE kollha.

1.2 Madankollu, il-KESE jemmen li f'ċerti oqsma d-direttiva toffri protezzjoni inqas minn dik li diġà teżisti fid-direttivi dwar l-ugwaljanza tar-razez u tas-sessi.

1.3 Dan huwa l-każ tal-Artikolu 2, li jippermetti li jsiru eċċezzjonijiet għal projbizzjoni tad-diskriminazzjoni fir-rigward tas-servizzi finanzjarji. Il-KESE jirrakkomanda li l-istess rekwiżiti ta' trasparenza, reviżjoni u sorveljanza diġà fis-seħħ fir-rigward tas-sessi għandhom japplikaw għall-età u d-diżabilità.

1.4 Il-KESE jqis li l-Artikolu 3, li jiddefinixxi l-ambitu tad-direttiva, jillimita u jippermetti eċċezzjonijiet wiesgħa li jnaqqsu l-effikaċja tad-direttiva kollha.

1.5 Il-KESE jemmen li l-obbligu tal-fornituri ta' oġġetti u servizzi li jieħdu miżuri bil-quddiem li jissodisfaw il-ħtiġijiet tal-persuni b'diżabilità u li jipprovdu akkomodazzjoni raġonevoli, stipulat fl-Artikolu 4, huwa limitat wisq.

1.6 Il-KESE jinnota li l-korpi ta' ugwaljanza li għandhom jitwaqqfu skont l-Artikolu 12, għal kuntrarju ta' korpi maħtura skont id-direttivi dwar ir-razza u s-sess, ma jkoprux il-qasam tal-impjiegi u jirrakkomanda li dan għandu jiġi indirizzat permezz ta' premessa ġdida.

1.7 Il-KESE jiddispjaċih li d-direttiva tonqos milli tindirizza adegwatament il-kwistjoni tad-diskriminazzjoni multipla, u jistieden lill-Kummissjoni biex tippreżenta rakkomandazzjoni f'dan ir-rigward.

2. Ħarsa ġenerali

2.1 Fl-opinjoni fuq inizjattiva proprja riċenti tiegħu, il-KESE rreveda l-leġiżlazzjoni attwali tal-UE u l-Istati Membri kontra d-diskriminazzjoni u kkonkluda li "issa hemm bżonn ta' liġijiet ġodda li ma jippermettux d-diskriminazzjoni barra mill-qasam tal-impjiegi fuq il-bażi tar-reliġjon jew it-twemmin, id-diżabbiltà, l-età jew it-tendenzi sesswali."

2.2 Wara li kellu l-opportunità li jqis il-kontenut tal-Proposta tal-Kummissjoni għal Direttiva tal-Kunsill dwar l-implimentazzjoni tal-prinċipju ta' trattament ugwali bejn il-persuni irrispettivament mir-reliġjon jew it-twemmin, id-diżabilità, l-età jew l-orjentazzjoni sesswali, il-KESE jinnota li ċertu tħassib muri minnu ma ġiex indirizzat għalkollox, u ddeċieda li jfassal opinjoni addizzjonali dwar id-direttiva proposta.

2.3 Il-KESE jilqa' b'sodisfazzjon il-fatt li ħafna mid-dispożizzjonijiet tad-direttiva proposta jirriflettu d-dispożizzjonijiet ta' direttivi oħra tal-Artikolu 13: definizzjonijiet ta' diskriminazzjoni u fastidju diretti u indiretti, dispożizzonijiet dwar infurzar u rimedji ġuridiċi, li jinkludu l-bidla

([1]) Opinjoni tal-KESE dwar "L-estensjoni tal-miżuri kontra d-diskriminazzjoni għal oqsma barra l-impjiegi u l-possibbiltà ta' direttiva komprensiva unika kontra d-diskrimazzjoni", rapporteur:is-Sur Crook (ĠU C 77, 31.3.2009, p. 102).

fl-oneru tal-provi, protezzjoni kontra l-vittimizzazzjoni u sanzjonijiet li jridu jkunu effettivi, proporzjonali u dissważivi. Bħad-Direttiva għall-Ugwaljanza Razzjali [2], l-ambitu tad-direttiva proposta jkopri l-protezzjoni soċjali, inklużi l-kura tas-saħħa, il-vantaġġi soċjali, l-edukazzjoni, l-aċċess għall-oġġetti u s-servizzi inkluża l-akkomodazzjoni (għalkemm kif jiġi diskuss iktar 'il quddiem, b'restizzjonijiet u esklużjonijiet li jistgħu jnaqqsu l-ambitu kollu).

2.4 Fil-kummenti segwenti, il-KESE jiffoka fuq dispożizzjonijiet partikolari li fil-fehma tiegħu, b'mod espliċitu jew impliċitu, jistgħu joffru inqas protezzjoni għar-reliġjon jew it-twemmin, id-diżabilità, l-età jew l-orjentazzjoni sesswali minn dik li jistipulaw direttivi oħrajn tal-Artikolu 13 dwar ir-razez, l-oriġini etnika jew is-sess.

3. **Kummenti dwar Artikoli speċifiċi**

3.1 *L-Artikolu 2*

3.1.1 L-Artikolu 2 jistabbilixxi l-kunċett tad-diskriminazzjoni; f'2(1)-2(4) hemm l-istess definizzjonijiet tal-kunċetti ewlenin li jinsabu fid-direttivi l-oħra tal-Artikolu 13. Skont l-Artikolu 2(5), iċ-ċaħda ta' akkomodazzjoni raġonevoli stipulata fl-Artikolu 4(1)(b) hija għamla ta' diskriminazzjoni pprojbita.

3.1.1.1 Sabiex tkun żgurata traspożizzjoni preċiża tad-direttiva fil-liġi nazzjonali, fid-dawl tas-sentenza tal-Qorti Ewropea tal-Ġustizzja fil-każ Coleman –v — Attridge Law, li kkonfermat li l-projbizzjoni tad-diskriminazzjoni abbażi tad-diżabilità fid-Direttiva 2000/78/KE tapplika għal persuna assoċjata ma' persuna b'diżabilità [3], il-KESE jirrakkomanda li d-direttiva tikkjarifika li d-diskriminazzjoni għal raġunijiet stipulati fid-direttiva tinkludi diskriminazzjoni abbażi ta' assoċjazzjoni ma' persuni ta' reliġjon jew twemmin partikolari, jew għal raġunijiet ta' diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali.

3.1.2 Skont l-Artikolu 2(6) l-Istati Membri jistgħu jistabbilixxu li differenzi fit-trattament għal raġunijiet ta' età m'għandhomx jikkostitwixxu diskriminazzjoni, jekk "huma ġustifikati minn għan leġittimu, u jekk il-mezzi ta' ksib ta' dak l-għan huma xierqa u neċessarji".

3.1.2.1 Il-KESE rrakkomanda [4] li l-kapaċità li jingħata trattament preferenzjali m'għandux japplika wkoll għal persuni b'diżabilitajiet suġġetti għall-istess eżamijiet ta' ġustfikazzjoni; din għandha tkun b'żieda ma' miżuri li jiżguraw aċċess effettiv skont l-Artikolu 4.

3.1.2.2 Ta' min jinnota li biex għan ikun "leġittimu" għal dan l-iskop, għandu jkun konsistenti mal-prinċipju tat-trattament ugwali, pereżempju biex tgħin il-grupp inkwistjoni jipparteċipa fil-ħajja pubblika f'kundizzjonijiet ta' ugwaljanza.

3.1.3 Skont l-Artikolu 2(7) l-Istati Membri jistgħu jippermettu "differenzi proporzjonati fi trattament" fl-għoti ta' servizzi finanzjarji fejn "l-użu ta' età jew diżabilità bħala huwa fattur ewlieni fl-evalwazzjoni ta' riskju bbażat fuq dejta preċiża attwarjali jew ta' statistika".

3.1.3.1 Il-KESE huwa mħasseb li din l-eċċezzjoni wiesgħa tibqa' ġġedded l-iżvantaġġ dokumentat tajjeb li għandhom iż-żgħażagħ, in-nies anzjani u l-persuni b'diżabilità fir-rigward ta' prodotti bankarji u ta' firxa ta' prodotti tal-assigurazzjoni.

3.1.3.2 Dan jikkuntrasta b'mod notevoli mad-Direttiva dwar is-Sessi u l-Prodotti u s-Servizzi [5], li permezz tagħha l-Istati Membri jistgħu jiddeċiedu li jippermettu differenzi proporzjonati fi premiums u benefiċċji għal nisa u rġiel, iżda biss jekk ikunu appoġġjati minn data attwarjali preċiża li tkun miġbura, ippubblikata, u aġġornata regolarment; l-Istati Membri mbagħad iridu jirrevedu din id-deċiżjoni wara ħames snin.

3.1.3.3 Il-KESE jaċċetta li għal uħud mill-attivitajiet ir-riskji jistgħu jkunu ikbar għal persuni f'ċerti faxex ta' età jew b'ċerti tipi ta' diżabilità; madankollu, l-Artikolu 2(7) jippermetti ambitu wiesa' wisq għal premiums differenzjati mingħajr ma jobbliga lill-assiguraturi jipprovdu data attwarjali. Klijenti prospettivi ma jistgħux ikunu jafu jekk ir-rati differenzjati humiex ġustifikati, u l-kompetituri ma jkollhom l-ebda inċentiv li joffru prezzijiet aktar ġusti.

3.1.3.4 Anke jekk rati differenzjati huma ġustifikabbli, il-provvista ta' data attwarjali jew statistika hija meħtieġa biex tiżgura l-proporzjonalità skont l-Artikolu 2(7).

3.1.3.5 Il-KESE jirrakkomanda li l-istess rekwiżiti ta' trasparenza, reviżjoni u sorveljanza diġà fis-seħħ fir-rigward tas-sessi għandhom japplikaw għall-età u d-diżabilità. Id-direttiva proposta għandha tagħti l-fakultà lill-Istati Membri jippermettu differenzi fit-trattament bil-kundizzjoni li jobbligaw lill-fornituri tas-servizzi finanzjarji jippubblikaw id-data attwarjali jew statistika marbuta mal-attività ta' "riskju" partikolari, pereżempju sewqan, ivvjaġġar, ħlas lura ta' self fuq djar, u mal-faxxa ta' età jew mad-diżabilità partikolari kkonċernata. Din id-data għandha tiġi rriveduta perjodikament biex tirrifletti kull varjazzjoni fir-riskji, u l-Istati Membri għandhom, wara perjodu stabbilit, ikunu meħtieġa li jirrevedu l-evidenza dwar trattament differenzjat u li jikkunsidraw il-qsim gradwali tar-riskji u l-ekwalizzazzjoni tal-premiums.

---

[2] Id-Direttiva tal-Kunsill 2000/43/KE, Artikolu 3.

[3] [2008] EUECJ C-303/06 tas-17 ta' Lulju 2008, f'dan il-każ diskriminazzjoni kontra ġenitur mingħajr diżabilità li jagħti l-biċċa l-kbira tal-kura lill-ibnu/bintu lio għandha diżabilità.

[4] Nota tal-qiegħ nru 1, punt 8.10.5.

[5] Id-Direttiva tal-Kunsill 2004/113/KE, Artikolu 5.

3.2 *L-Artikolu 3*

3.2.1 L-Artikolu 3 jiddefinixxi l-ambitu tad-direttiva proposta, jiġifieri l-oqsma ta' attività li dwarhom tapplika l-projbizzjoni tad-diskriminazzjoni bbażata fuq reliġjon jew twemmin, diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali.

3.2.1.1 Il-KESE jilqa' b'sodisfazzjon il-fatt li 3(1) (a)-(d) jirriflettu l-ambitu tad-Direttiva għall-Ugwaljanza Razzjali ([6]) kif kien irrakkomanda ([7]).

3.2.1.2 Wara li 3(1) (d) jipprojbixxi d-diskriminazzjoni fl-oqsma ta' "Aċċess għal u provvista ta' oġġetti u servizzi oħra li huma disponibbli għall-pubbliku, inkluż akkomodazzjoni", id-direttiva tgħid li: "Subparagrafu (d) għandu japplika għal individwi biss safejn ikunu qed iwettqu attività professjonali jew kummerċjali".

3.2.1.3 Din l-eċċezzjoni, li tidher ukoll fil-premessa 16, ma tinsabx fid-Direttiva għall-Ugwaljanza Razzjali. Il-KESE jinsab imħasseb li mingħajr definizzjoni ta' "professjonali jew kummerċjali", ikun hemm nuqqas ta' ċarezza li jdgħajjef l-impatt tad-direttiva. Jekk kif qed tissuġġerixxi l-Kummissjoni ([8]), l-għan huwa li jiġu eżentati tranżazzjonijiet privati, allura l-KESE jissottometti li dan jista' jinqara mill-fatt li huma koperti biss l-prodotti u s-servizzi *disponibbli għall-pubbliku*. Barra minn hekk, il-Premessa 17 taqra: "Filwaqt li jipprojbixxu diskriminazzjoni, huwa importanti li jkunu rispettati […] il-protezzjoni tal-ħajja privata u familjari u tranżazzjonijiet imwettqa f'dak il-kuntest."

3.2.2 L-Artikolu 3(2) teżenta l-protezzjoni għal kwalunkwe waħda mill-erba' raġunijiet fejn jidħlu d-dispożizzjonijiet tal-liġijiet nazzjonali dwar l-istat ċivili jew familjari u d-drittijiet riproduttivi.

3.2.2.1 Il-KESE jirrikonoxxi li dwar l-istatus ċivili, l-istatus familjari u d-drittijiet riproduttivi, l-Istati Membri għandu jkollhom il-kompetenza li jilleġiżlaw, iżda ma jaċċettax li tali kompetenza għandha tiċħad għalkollox il-protezzjonijiet legali kontra d-diskriminazzjoni li jeżistu madwar l-UE.

3.2.2.2 *Stat ċivili*. Fir-rigward tal-prerogattivi nazzjonali dwar ir-regolazzjoni tal-istat ċivili, il-Qorti tal-Ġustizzja riċentement ippronunzjat ruħha li "l-istat ċivili u l-benefiċċji li jiddependu minnu huma kwistjonijiet li jaqgħu fil-kompetenza tal-Istati Membri u l-liġi Komunitarja ma tippreġudikax din il-kompetenza. Madankollu, għandu jiġi mfakkar li l-Istati Membri għandhom, fl-eżerċizzju ta' tali kompetenza, jirrispettaw il-liġi Komunitarja, partikolarment id-dispożizzjonijiet dwar il-prinċipju ta' non-diskriminazzjoni" ([9]).

3.2.2.3 *Stat familjari*. Il-kunċett ta' "stat familjari" mhuwiex definit u għalhekk huwa vag wisq biex jintuża bħala bażi għall-esklużjoni tal-protezzjoni.

3.2.2.4 *Drittijiet riproduttivi*. Il-KESE jqis l-aċċess għas-servizzi riproduttivi bħala parti integrali mis-servizzi tas-saħħa, li dwarhom m'hemm l-ebda raġunijiet ta' diskriminazzjoni permessi la skont il-liġi Komunitarja u lanqas skont il-liġijiet nazzjonali. Hemm evidenza ta' diskriminazzjoni marbuta mas-servizzi riproduttivi abbażi ta' orjentazzjoni sesswali, diżabilità u età. Minbarra dan, peress illi huma n-nisa li jitolbu u jużaw is-servizzi riproduttivi, li tiġi eskluża l-protezzjoni kontra d-diskriminazzjoni f'dan il-qasam tista' tikkostitwixxi diskriminazzjoni bejn nisa u rġiel kif ukoll għal raġunijiet ta' diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali.

3.2.2.5 Għalhekk il-KESE jemmen li l-Artikolu 3(2) kollu kemm hu għandu jiġi kkunsidrat mill-ġdid, u kull formulazzjoni finali tiegħu għandha tinkludi li l-liġijiet nazzjonali marbuta mal-istat ċivili, l-istat familjari u d-drittijiet riproduttivi għandhom jiġu implimentati mingħajr ma ssir diskriminazzjoni kontra l-ebda persuna għall-ebda raġuni msemmija fid-direttiva.

3.2.2.6 L-Artikolu 3(3) jissoġġetta l-projbizzjoni tad-diskriminazzjoni fl-edukazzjoni għar-"responsabbiltajiet ta' Stati Membri għall-kontenut ta' tagħlim, attivitajiet u l-organizzazzjoni tas-sistemi edukattivi tagħhom, inkluż l-għoti ta' edukazzjoni ta' bżonnijiet speċjali".

3.2.2.7 Il-KESE huwa mħasseb li din l-eċċezzjoni, li ma tinsabx fid-Direttiva għall-Ugwaljanza Razzjali, u li tmur lil hinn mill-Artikolu 149, id-dispożizzjoni speċifika tat-Trattat dwar l-edukazzjoni ([10]), tista' tillimita bla bżonn l-effett ta' din id-direttiva fuq it-tneħħija għalkollox tad-diskriminazzjoni u l-fastidju mill-skejjel u l-istituzzjonijiet edukattivi.

3.2.2.8 Il-KESE jinnota li l-Artikolu 150 TKE jgħid, fi kliem kważi identiku għal dak tal-Artikolu 149, li l-Istati Membri għadhom ir-responsabbiltà għall-kontenut u l-organizzazzjoni tat-taħriġ vokazzjonali, mentri t-taħriġ vokazzjonali kien jaqa' fl-ambitu tal-leġiżlazzjoni antidiskriminatorja tal-UE mingħajr l-ebda limitazzjoni ([11]).

3.2.2.9 L-evidenza ta' diskriminazzjoni fl-edukazzjoni madwar l-UE abbażi tar-reliġjon, it-twemmin, id-diżabilità jew l-orjentazzjoni sesswali kienet ir-raġuni ewlenija għal din id-direttiva proposta. Il-KESE huwa tal-fehma li l-projbizzjoni tad-diskriminazzjoni u l-promozzjoni tat-trattament ugwali fl-edukazzjoni huma ta' importanza tali għall-iżvilupp ta' soċjetajiet demokratiċi u tolleranti, għall-iżvilupp soċjali u ekonomiku u għat-tilħiq tal-koeżjoni soċjali, li hija meħtieġa leġiżlazzjoni fil -livell Komunitarju, konsistenti mal-prinċipji

([6]) Id-Direttiva tal-Kunsill 2000/43/KE, Artikolu 3.

([7]) Nota tal-qiegħ nru 1, punt 8.6.

([8]) Kapitolu 5 "Spjegazzjoni dettaljata tad-dispożizzjonijiet speċifiċi" fil-COM(2008) 426 finali.

([9]) Maruko v. Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen, C-267/06, l-1 ta' April 2008, paragrafu 59.

([10]) L-Artikolu 149 tat-Trattat KE jgħid: "Il-Komunità għandha tikkontribwixxi għall-iżvilupp ta' edukazzjoni ta' kwalità billi tinkoraġġixxi kooperazzjoni bejn l-Istati Membri u, jekk ikun meħtieġ, billi tappoġġa u tissupplimenta l-azzjonijiet tagħhom, filwaqt li tirrispetta għal kollox ir-responsabbiltà tal-Istati Membri għal dak li hu kontenut ta' tagħlim u l-organizzazzjoni ta' sistemi ta' edukazzjoni u d-diversità kulturali u lingwistika tagħhom."

([11]) Pereżempju d-Direttiva tal-Kunsill 2000/43/KE Artikolu 3(1)(b) jew id-Direttiva tal-Kunsill 2000/78/KE Artikolu 3(1)(b).

tas-sussidarjetà u l-proporzjonalità skont l-Artikolu 5 tat-Trattat KE.

3.2.2.10 Huwa ta' importanza partikolari l-istipular ta' livell għoli ta' protezzjoni kontra d-diskriminazzjoni fil-provvediment tal-edukazzjoni għall-bżonnijiet speċjali, biex jiġi żgurat trattament ġust u onest tat-tfal ikunu xi jkunu r-reliġjon jew it-twemmin, diżabilita, età jew orjentazzjoni sesswali tagħhom. It-twettiq ta' dan ma jfixkilx il-politiki tal-Istati Membri dwar edukazzjoni separata jew integrata, iżda jiżgura li dawk il-politiki jitħaddmu mingħajr diskriminazzjoni. Il-Qorti Ewropea tad-Drittijiet tal-Bniedem, fis-sentenza tagħha f'*D.H. u oħrajn –v– Ir-Repubblika Ċeka* turi kif id-deċiżjonijiet li jispeċifikaw min għandu jirċievi edukazzjoni għal bżonnijiet speċjali jista' jipperpetwa skemi stabbiliti ta' diskriminazzjoni fl-edukazzjoni ([12]).

3.2.2.11 Il-KESE jqis li l-konsistenza fil-protezzjoni kontra d-diskriminazzjoni fl-edukazzjoni hija ta' importanza partikolari minħabba l-interazzjoni frekwenti f'dan il-qasam bejn diskriminazzjoni għal raġunijiet ta' razza jew oriġini etnika u għal raġunijiet ta' reliġjon jew twemmin. Jekk limitazzjoni bħal dik tal-Artikolu 3(3) ma kinetx meħtieġa fid-Direttiva għall-Ugwaljanza Razzjali, mhux ċar għaliex hija meħtieġa fid-direttiva proposta.

3.2.2.12 Huma x'inhuma l-limiti tar-responsabbiltajiet tal-Istati Membri fir-rigward tal-edukazzjoni, id-direttiva għandha tgħid b'mod espliċitu li dawn il-funzjonijiet kollha għandhom jitwettqu mingħajr diskriminazzjoni.

3.2.2.13 It-tieni sentenza fl-Artikolu 3(3) tippermetti differenzi fit-trattament fir-rigward tal-aċċess għall-istituzzjonijiet edukattivi fuq il-bażi ta' reliġjon jew twemmin; il-KESE jqis li d-direttiva għandha tiżgura li tali istituzzjonijiet ma jkunux jistgħu jiddiskriminaw fuq ebda bażi oħra.

3.3 *L-Artikolu 4*

3.3.1 L-Artikolu 4 jirrigwarda t-trattament ugwali tal-persuni b'diżabilità.

3.3.1.1 Il-Konvenzjoni tan-NU dwar id-Drittijiet ta' Persuni b'Diżabiltà ([13]) tinkludi deskrizzjoni mhux eżawrjenti ta' dawk meqjusa bħala "persuni b'diżabilità". L-Istati Membri tal-UE għandhom jikkunsidraw din id-deskrizzjoni fit-tfassil tal-liġijiet nazzjonali dwar il-protezzjoni u l-promozzjoni tad-drittijiet ta' ugwaljanza ta' persuni b'diżabilità. Id-direttiva proposta għandha tinkludi gwida dwar dan kif ukoll dwar it-tifsira ta' diskriminazzjoni għal raġunijiet ta' diżabilità.

3.3.1.2 Il-KESE jilqa' b'sodisfazjon l-approċċ doppju tal-Artikolu 4 fit-tneħħija tal-ostakoli għall-aċċess għall-protezzjoni soċjali, vantaġġi soċjali, kura tas-saħħa, edukazzjoni, u l-aċċess għal u l-provvista ta' prodotti u servizzi li jkunu disponibbli għall-pubbliku, inklużi akkomodazzjoni u trasport, konformi mal-linja adottata fir -rakkomandazzjoni tal-KESE ([14]). Dan jinkludi l-obbligu li jittieħdu miżuri bil-quddiem dwar il-ħtiġijiet tal-aċċess għal persuni b'diżabilità (Artikolu 4(1)(a)) u rekwiżit li jipprovdu akkomodazzjoni raġonevoli biex jiżguraw aċċess mingħajr diskriminazzjoni f'każ partikolari (Artikolu 4(1)(b)). Skont lL-Artikolu 2(5) in-nuqqas ta' konformità mal-Artikolu 4(1)(b) għamla ta' diskriminazzjoni pprojbita. Il-KESE jirrakkomanda li d-direttiva tiċċara il-kunċett ta' aċċess "effettiv mhux diskriminatorju".

3.3.1.3 Il-KESE huwa mħasseb dwar it-tliet limitazzjonijiet tal-obbligu antiċipatorju fl-Artikolu 4(1)(a), jiġifieri li l-miżuri meħuda biex jissodisfaw il-ħtiġijiet tal-aċċess m'għandhomx

a) jimponu piż sproporzjonat

b) jirrikjedu tibdil fundamentali tal-protezzjoni soċjali, il-vantaġġi soċjali, il-kura tas-saħħa, l-edukazzjoni, jew il-provvisti u s-servizzi kkonċernati, jew

c) jirrikjedu l-istabbiliment ta' alternattivi għalihom.

3.3.1.4 Il-limitazzjonijiet f'(b) u (c) mhumiex preċiżi, u x'aktarx li jżommu f'posthom prattiki diskriminatorji mhux ġustifikabbli. Pereżempju, fornitur tas-servizzi tas-saħħa li joffri dawn is-servizzi għal persuni bla diżabiltà biss, bis-saħħa ta' (b), jista' jirreżisti talba għall-modifika tas-servizz tiegħu. Jew awtorità lokali li bħalissa toffri servizz lejn sptar lokali b'xarabank li ma tistax takkomoda utenti tas-siġġu tar-roti, bis-saħħa ta' (c) tista' tirreżisti talbiet biex tipprovdi forma alternattiva ta' trasport. Fil-fehma tal-KESE huwa biżżejjed li jiġi stipulat li miżuri minn qabel ikunu "raġonevoli", rekwiżit li bħalissa mhux inkluż fl-Artikolu 4(1)(a), u li l-obbligu impost f'4(1)(a) jiġi suġġett għal dispożizzjoni waħdanija li tali miżuri m'għandhomx jimponu piż sproporzjonat.

3.3.1.5 L-Artikolu 4(2) ikun jipprovdi awtorità legali vinkolanti lil ċerti fatturi speċifiċi li għandhom jitqiesu fid-determinazzjoni ta' jekk il-miżuri fl-Artikolu 4(1)(a) jew 4(1)(b) "jimponux piż sproporzjonat". Il-premessa 19 tidentifika d-daqs, ir-riżorsi u n-natura tal-organizzazzjoni bħala fatturi li għandhom jitqiesu fl-evalwazzjoni ta' jekk il-piż hux sproporzjonat. Fid-Direttiva 2000/78/KE kien hemm fatturi simili msemmija fil-Premessa 21. Żewġ fatturi oħra, "il-ħajja tal-provvisti u servizzi" u "l-benefiċċji possibbli ta' aċċess miżjud għal persuni b'diżabilitajiet", huma elenkati fl-Artikolu 4(2). Il-KESE jqis li peress li dawn iż-żewġ fatturi addizzjonali għandhom jiffurmaw parti mill-evalwazzjonijiet kollha tal-proporzjonalità, dawn huma bla ħtieġa u jistgħu jgerrxu lill-fornituri ta' protezzjoni soċjali, vantaġġi soċjali, kura tas-saħħa, edukazzjoni, prodotti u servizzi, akkomodazzjoni u trasport, milli jaċċettaw il-ħtieġa ta' miżuri li jiżguraw l-aċċess effettiv għall-persuni b'diżabilità.

([12]) Sentenza tal-Gran Kunsill tat-13.11.2007 (nru 57325/00).

([13]) Artikolu 1.

([14]) Nota tal-qiegħ nru 1, punt 8.10.2.

3.3.1.6 L-Artikolu 15(2) jippermetti lill-Istati Membri jiddiferixxu sa erba' snin l-implimentazzjoni sħiħa tal-obbligu li jipprovdu aċċess effettiv. Filwaqt li l-KESE jispera li jara lill-Istati Membri kollha resqin lejn l-iżgurar ta' aċċess tajjeb għal persuni b'diżabilità malajr kemm jista jkun, huwa ma jsibx oġġezzjoni li l-Istati Membri jitħallielhom żmien biex jattwaw l-obbligu antiċipatorju msemmi fl-Artikolu 4(1)(a) għal dan il-perjodu limitat biss. Huwa essenzjali madankollu li d-direttiva tagħmilha ċara li l-ebda dewmien wara l-iskadenza tat-traspożizzjoni mhu se jkun permess fir-rigward tal-konformità mal-obbligu li tiġi pprovduta akkomodazzjoni raġonevoli għal xi persuna partikolari b'diżabilità skont l-Artikolu 4(1)(b).

3.4 *L-Artikolu 12*

3.4.1 Il-KESE jilqa' b'sodisfazzjon ir-rekwiżit li l-Istati Membri jaħtru korp jew aktar għall-promozzjoni ta' trattament ugwali bla ebda distinzjoni fuq il-bażi ta' reliġjon jew twemmin, diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali b'kompetenzi paralleli għal dawk speċifikati fid-Direttiva għall-Ugwaljanza Razzjali u d-Direttiva dwar is-Sessi u l-Prodotti u s-Servizzi. Il-KESE jilqa' b'sodisfazzjon ukoll id-dikjarazzjoni ċara fil-premessa ([15]) li tali korpi għandhom joperaw b'mod konsistenti mal-Prinċipji ta' Pariġi tan-Nazzjonijiet Uniti, li b'mod partikolari, jippruvaw jiggarantixxu l-indipendenza tal-istituzzjonijiet nazzjonali tad-drittijiet tal-bniedem. Kif diġà ġie ddikjarat mill-KESE, dawn il-korpi għandhom ikunu responsabbli għall-evalwazzjoni regolari tar-riżultati tal-politiki antidiskriminatorji nazzjonali ([16]). Dawn il-korpi għandhom ikunu mistennija jipparteċipaw fi djalogu xieraq ma' organizzazzjonijiet li jirrappreżentaw dawk il-persuni li huma fil-periklu li jiġu diskriminati fuq il-bażi ta' dak kollu li huwa inkluż fil-proposta għal direttiva.

3.4.2 Il-proposta fl-Artikolu 12, madankollu, se tħalli vojt, peress li billi xorta mhux se jkun hemm ebda rekwiżit biex jinħatar korp jew aktar għall-promozzjoni tat-trattament ugwali fl-impjiegi u l-okkupazzjoni għal dawn ir-raġunijiet, minħabba li d-Direttiva Qafas għall-Impjieg (2000/78/KE) ma titlobx korp tal-ugwaljanza speċjalizzat. Korpi mwaqqfa skont id-Direttiva Qafas għall-Impjieg għandhom jindirizzaw kwistjonijiet marbuta mat-trattament ugwali bla ebda distinzjoni fuq il-bażi ta' razza jew oriġini etnika kemm fil-qasam tal-impjiegi kif ukoll barra minnu, u korpi mwaqqfa skont id-Direttiva dwar is-Sessi u l-Prodotti u s-Servizzi u d-Direttiva tat-Trattament Ugwali (imfassla mill-ġdid) (2006/54/KE) għandhom jindirizzaw kwistjonijiet marbuta mat-trattament ugwali tan-nisa u l-irġiel fil-qasam tal-impjiegi, kif ukoll barra minnu.

3.4.3 Il-KESE jirrakkomanda, għalhekk, premessa miżjuda fil-preambolu għad-direttiva proposta li tħeġġeġ lill-Istati Membri biex jagħtu kompetenzi ekwivalenti lill-korpi maħtura skont l-Artikolu 12 fir-rigward ta' trattament ugwali fuq il-bażi ta' reliġjon jew twemmin, diżabilità, età jew orjentazzjoni sesswali fl-ambitu tad-Direttiva Qafas għall-Impjieg.

4. **Diskriminazzjoni multipla**

4.1 Fl-opinjoni fuq inizjattiva proprja reċenti, il-KESE għamel referenza għal evidenza tal-frekwenza tal-inċidenza tad-diskriminazzjoni multipla, jiġifieri diskriminazzjoni għal waħda jew aktar mir-raġunijiet fl-ambitu tal-Artikolu 13. Il-KESE rrakomanda li direttiva ġdida għandha tikkonferma li l-prinċipju tat-trattament ugwali jinkludi protezzjoni fir-rigward ta' diskriminazzjoni multipla, biex tiddaħħal fil-leġiżlazzjoni tal-UE u dik nazzjonali.

4.2 Id-direttiva proposta tirrikonoxxi ([17]) li n-nisa spiss jaqgħu vittmi ta' diskriminazzjoni multipla, iżda ma tikkunsidrax id-diskriminazzjoni multipla għar-raġunijiet l-oħra. Il-KESE jirrakkomanda li l-progress lejn ir-rikonoxximent tad-diskriminazzjoni multipla jista' jsir b'żewġ modi:

a) Premessa addizzjonali fid-direttiva proposta li tħeġġeġ lill-Istati Membri biex jiżguraw li l-proċeduri ġuridiċi jkunu disponibbli biex jittrattaw sitwazzjonijiet ta' diskriminazzjoni multipla, u jiġi speċifikat b'mod partikolari li l-proċeduri ġuridiċi nazzjonali għandhom jippermettu li persuna li tilmenta tqajjem kull aspett ta' diskriminazzjoni multipla f'każ wieħed.

b) Rakkomandazzjoni mill-Kummissjoni li ssostni l-ħtieġa li titqies id-diskriminazzjoni multipla fit-tfassil u l-infurzar tal-liġijiet nazzjonali, għalkemm ma tkunx torbot lill-Istati Membri, ikollha titqies mill-qrati nazzjonali.

Brussell, l-14 ta' Jannar 2009.

Il-President
tal-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew
Mario SEPI

([15]) Premessa 28.
([16]) Nota tal-qiegħa nru 1 punt 8.10.8.
([17]) Premessa 13.